

6. Robertson, Kristen; Murachver, Tamar. Attitudes and Attributions Associated With Female and Male Partner Violence. *Journal of Applied Social Psychology*. 39(7): 1481–1512.

7. Medeiros, Rose A.; Straus, Murray A. Risk Factors for Physical Violence Between Dating Partners: Implications for Gender-Inclusive Prevention and Treatment of Family Violence. У Hamel, John; Nicholls, Tonia (ред.). *Family Approaches to Domestic Violence: A Practitioner's Guide to Gender-Inclusive Research and Treatment*. New York : Springer. С. 59–87.

8. Straus, Murray A. Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*. 16(4): 279–288.

9. Гаряча лінія для підтримки чоловіків. URL: <https://rozirvykolo.org/sluzhby-pidtrymky/garyacha-liniya-dlya-cholovikiv>

10. Amnesty International. URL <https://www.amnesty.org.ua/>

11. 78% чоловіків відчують загрозу насильства саме від чоловіків. Опитування. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/06/30/245299/>

12. «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-487-3-11>

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Дем'янчук Віталій Анатолійович

доктор юридичних наук, професор,

професор кримінально-правових

та адміністративно-правових дисциплін

Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Відповідно до чинного законодавства в Україні реалізується державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого

підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків» [1]. При цьому Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 року) прямо визначає основні напрями реалізації відповідної державної політики: «1) запобігання домашньому насильству; 2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством; 4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки» [1].

З означених напрямів вважаємо за потрібне звернути увагу на такий напрям, як запобігання домашньому насильству. Цей напрям важливий тим, що орієнтований на профілактику й усунення (мінімізацію) причин домашнього насильства. У згаданому вище законі запобігання домашньому насильству визначено як «система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінювання дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються» [1].

Не складно помітити, що запобігання домашньому насильству містить значний просвітницький компонент, що, очевидно, детермінує необхідність залучення до реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству закладів освіти. Саме керуючись відповідною логікою законодавець відніс до органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству органи управління освітою, заклади освіти, установи та організації системи освіти (п. 3. ст. 6 Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Зауважимо, що законодавець не лише згадав освітян у контексті реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, але й передбачив заходи у сфері запобігання

домашньому насильству, як логічно мають реалізувати освітяни. Передусім це організація і проведення серед дітей та молоді інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків, а також розроблення та впровадження у закладах освіти освітніх програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей.

Водночас, у затвердженій Кабінетом Міністрів України 24 лютого 2021 р. «Державній соціальній програмі запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» для забезпечення ефективного механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі пропонуються серед іншого такі напрями діяльності, до яких можуть і мають залучитися освітяни: 1) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильства та посилення готовності протидіяти його проявам, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини; 2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства, розуміння суспільством непропорційного впливу домашнього насильства та насильства за ознакою статі на жінок і чоловіків, у тому числі на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку [2].

Цілком раціональні підходи щодо залучення освітянської громадськості до запобігання та протидії домашньому насильству потребують певної конкретизації з урахуванням того факту, що для науково-педагогічного працівника вищої школи основними видами діяльності є навчальна, методична, наукова (науково-технічна, мистецьку) та організаційна діяльність [3]. Іншими словами наші пропозиції щодо залучення освітян до запобігання та протидії домашньому насильству орієнтовані на, так би мовити м'яку імплементацію цих заходів в освітні процес.

Перспективним вважаємо інтеграцію тематики запобігання та протидії домашньому насильству у зміст навчальних дисциплін, що формують загальні компетентності здобувачів освіти (наприклад, філософію, соціологію, психологію, правознавство, історію української культури). Відповідний матеріал сприятиме розумінню студентами першопричин, ознак і наслідків домашнього насильства, формуватимуть здатність студентів розпізнавати такі проблеми в їхньому особистому житті або в житті інших.

З метою масштабування застосування знань і досвіду експертів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству доцільно перетворити на усталену практику проведення семінарів, тренінгів та гостьових лекцій з експертами в галузі проблематики домашнього

насильства (соціальними працівниками, правоохоронцями, юристами, консультантами). Водночас, у межах ЗВО доцільно проводити тренінги для самих науково-педагогічних працівників, а також допоміжного персоналу задля формування навичок розпізнавати ознаки домашнього насильства та засвоєння процедур реагування на відповідні факти.

Оскільки відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи [1], вважаємо перспективним об'єднання зусиль вказаних інституцій і закладів вищої освіти. Зокрема, студенти і викладачі в якості волонтерів можуть залучатися для допомоги місцевим притулкам для жертв домашнього насильства, брати участь у роботі кризових центрів або консультативних пунктів. Заклади, у яких здійснюється професійна підготовка майбутніх юристів, очевидно мають використовувати потенціал юридичних клінік, які можуть забезпечити громадянам доступ до безкоштовних або недорогих юридичних консультацій щодо законодавства про домашнє насильство, зокрема питань, які можуть бути життєво важливим для жертв, яким потрібна правова допомога.

Окремо необхідно звернути увагу на перспективи реалізації п. 4 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», відповідно до якого на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують, в тому числі, «розроблення та впровадження у закладах освіти освітніх програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей» [1]. Вказаний пункт вочевидь потребує роз'яснення, зокрема з боку Міністерства освіти і науки, у якому сенсі у вказаному законі використовується поняття освітня програма.

Річ у тім, що відповідно до Закону України «Про вищу освіту» поняття «освітня програма» визначено у такі спосіб: «освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою цілей та результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Освітня програма може передбачати єдину спеціалізацію або не передбачати спеціалізації» [3]. Отже постає питання, чи мав на увазі законодавець у п. 4 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» започаткування освітньо-

професійних програм з метою підготовки кваліфікованих фахівців для сфери запобігання та протидії домашньому насильству, чи не зовсім коректно з термінологічної точки зору були позначені освітні програми, що розробляються для закладів освіти різних рівнів спрямованих на утвердження позиції нульової толерантності до домашнього насильства та жорстокого поводження серед здобувачів освіти.

Взявши до уваги вище означене і враховуючи специфіку організації освітнього процесу на різних освітніх рівнях, вважаємо доцільним Міністерству освіти і науки розробити системні рекомендації щодо участі закладів освіти у практичній реалізації державної політики запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі з урахування чинного законодавства у сфері освіти.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII (зі змінами та доповненнями). Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 19.02.2025).

2. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#n16> (дата звернення 19.02.2025).

3. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII (зі змінами та доповненнями). Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n859> (дата звернення 19.02.2025).